

„ეტიუდების“ წინამდებარე ტომი დიდი ქართველი მეცნიერის კორნელი კეკელიძის შრომათა დამამთავრებელი კრებულია. მასში ძირითადად მოთავსებულია ცალკეულ საკითხებზე დაწერილი სამეცნიერო ხასიათის შრომები, რომელთა ნაწილი პირველად ქვეყნდება. დაცულია ისინი მეცნიერის პირად არქივში ან მის ბიბლიოთეკაში.

ავტორის მიერ ნაბეჭდ შრომებში შეტანილი ყოველგვარი შესწორება გათვალისწინებულია ამ გამოცემაში.

რედაქტორი ლ. მენაბდე

თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა

1986 წელი

სად არის შოთას საფლავი,
წავიდეთ საძებნელად!

შესმენილია ამ ხალხური ლექსის მოწოდება: სამშობლომ საგანგებო კომისია გაგზავნა შოთას საფლავის საძებნელად. კომისია დაბრუნდა და თავის საქმიანობაზე მოგვითხრო კიდეც პრესაში და ზეპირად.

დიდი ხანია ცნობილი იყო, რომ პალესტინაში, ქართველთა ჯვრის მონასტერში, თითქოს თავი შეუფარებია თავისი ცხოვრების მიწურულში შოთა რუსთაველს. ამას დაჟინებით უსვამდა ხაზს როგორც ზეპირი თქმულება, გადმოცემა, ისე მეთვრამეტე საუკუნის პირველი ნახევრის ცნობილი მოგზაური ტიმოთე გაბაშვილი, რომელმაც პირველმა გვამცნო, ჯვრის მონასტერში ერთ-ერთ სვეტზე რუსთაველია გამოხატულიო. ტიმოთეს ეს ცნობა დადასტურდა შემდეგში: შოთას სურათი 1845 წელს იქ უნახავს და ჩაუხაზავს ნიკოლოზ ჩუბინაშვილს, რომელმაც მერე ერთ მხატვარს დაახატვინა კიდეც ეს ჩანახაზი პეტერბურგში. შემდეგ, გასული საუკუნის ოთხმოციან წლებში, პროფესორმა ა. ცაგარელმა ინახულა ჯვრის მონასტერში სვეტზე გამოსახული შოთას სურათი, რომლის წარწერა, ა. ცაგარლის მიერვე მოყვა-

* გაზ. „კომუნისტი“, 1960, № 275.

ნილი, ადასტურებდა, რომ ეს მართლა შოთას სურათია. მიმდინარე საუკუნეში ამ სურათის კვალი უკვე გაქრა: ის საღებავების სქელი ფენის ქვეშ მოაქციეს იმ ადამიანებმა, რომლებსაც ძილს უფრთხობდა ქართველთა მოღვაწეობის კვალი პალესტინაში, კერძოდ, ჯვრის მონასტერში, და რომელნიც უძველეს ქართულ ლიტერატურულ ძეგლებსაც კი დაეპატრონენ.

მიუხედავად ამისა, ჩვენს კომისიას, დიდი ვაი-ვაგლახის შემდეგ მოუხერხებია სვეტის სურათის გაწმენდა და სანუკვარი სურათის ზუსტი ფოტოგრაფიული პირის გადმოღება და ჩამოტანა.

ეს არის კომისიის მუშაობის მთავარი მიღწევა, — ასეთი პორტრეტი ჯერ ჩვენ არა გვქონია, — ამისათვის ჩვენ მადლობელი უნდა ვიყოთ როგორც ამ კომისიისა, ისე, უფრო მეტად, ჩვენი მთავრობისა, რომელმაც ხელი შეუწყო მის მუშაობას.

მაგრამ პორტრეტის გადმოღება და ჩამოტანა იმას კი არ ნიშნავს, რომ მიგნებულა, როგორც ზოგიერთს ეჩვენება, თვით საფლავი დიდი პოეტისა. ამის შემდეგ ჩვენს წინ ისმება მთელი რიგი საკითხები:

1. როდის არის შესრულებული სვეტზე მოთავსებული სურათი პოეტისა: შესრულებულია ის ნიკიფორე ჩოლოყაშვილის ინიციატივით, რომელმაც ჯვრის მონასტერი მოახატვინა 1643—4 წელს, თუ უფრო ადრე? ერთსა და მეორე შემთხვევაშიც — რა მონაცემების საფუძველზეა ის შესრულებული?

2. რა ურთიერთობაშია ეს სურათი პოეტის იმ სურათთან, რომელიც მეჩვიდმეტე საუკუნიდან ზაზა ციციშვილისეული ხელნაწერიდან მიმდინარეობს?

3. უნდა ზუსტად დადგინდეს ტექსტი იმ წარწერისა, რომელიც პოეტის სურათს ახლავს სვეტზე: მართლა „შოთას“ უნდა იყოს, იქ, როგორც კომისიას უფიქრია (ასო ს კავებში ჩაუსვამს მას), თუ „შოთა“? ეს ერთი და იგივე არ არის საქმის ნამდვილი ვითარებისათვის.

4. რატომ არის პოეტი მლოცველის პოზაში დაჩოქილი მაინცდამაინც მაქსიმე აღმსარებლის (VII ს.) და იოანე დამასკელის (VIII ს.). წინაშე (ეს დეტალი ჩამოტანილ პორტრეტზე სამწუხაროდ რატომღაც არ ჩანს), რა შეგნებით შეეძლო სურათის ავტორს დაეკავშირებინა ის აღნიშნულ პირებთან?

5. ცნობა რუსთაველის ჯვრის მონასტერდან კავშირის შესახებ ფოლკლორული წარმომობისაა, თუ შეიძლება მას ისტორიულ-ლიტერატურული საფუძველი მოეძებნოს?

აი მთავარი საკითხები, რომლებსაც უყენებს რუსთაველოლოგიას კომისიის მიერ მოპოვებული და ჩამოტანილი პორტრეტი შოთა რუს-

თაველისა. უნდა გვახსოვდეს, რომ ამგვარი საკითხების რკვევას სჭირდება დრო და სანდო, შემოწმებული მასალა, რაც, იმედი უნდა ვიქონიოთ, თანდათან აღმოჩნდება.